

Vyjádření školitele k disertační práci

Mgr. Anny Čermákové

Valenční rámce substantiv v češtině na základě korpusových dat

Autorka si ve své disertační práci vytkla úkol vytvořit – jak sama píše – lexikologický rámec pro systematický popis valence českých substantiv. Jelikož je celým svým zaměřením vyznavačkou a protagonistkou přístupu typu *corpus-driven*, vychází z velkého českého korpusu SYN2000 (100 milionů textových slov), který není nejnovějším reprezentativním korpusem češtiny této velikosti, ale je tomu tak proto, že své studium zahájila v roce 2000 a v počátečních letech studia, tedy v době klíčových rešerší, měla k dispozici právě tento korpus, a nikoli tehdy ještě neexistující korpus SYN2005 z roku 2005. Vzhledem k rázu práce však nikterak nevádí, že si za výchozí materiálovou základnu nezvolila tento novější korpus.

Doktorandka se zabývá nejprve pojmem valence obecně a odlišuje ji od volných doplnění zejména na základě sémantiky zkoumaných substantiv a frekvence jejich doplnění v korpusu SYN2005. Z valenčních doplnění, jež mají zejména podobu jmen v určitém pádě, předložkových skupin, infinitivů a vedlejších vět, se autorka se zaměřuje zejména na doplnění v podobě jmen v genitivu. Zabývá se též případy, kdy doplnění zaujímají více valenčních míst než jedno. Zkoumá podrobně substantiva středního frekvenčního pásma a okrajově i substantiva nejčastější. Zvolený korpus dostatečné velikosti ji k výzkumu poskytuje velmi dobrou datovou základnu a zkušená korpusová lingvistka toho dokáže jaksepatří využít.

Je zřejmé, že autorka se v problematice valence velmi dobře orientuje, jak dokazují úvodní pasáže práce, kde hodnotí různé teoretické přístupy k valenci, a podrobněji rozebíraná i v soupisu uvedená literatura. Její metodologie je moderní, jak již řečeno *corpus-driven*, opřena o množství dat, z nichž pak vyvozuje hypotézy a závěry. Ve středu její pozornosti jsou konkrétně substantiva s frekvencí 1005 až 3339 výskytů v uvedeném korpusu (99 substantiv). Volba tohoto vzorku je co do volby frekvenčního pásma a konkrétních substantiv náležitě zdůvodněna. Autorka provedla nejprve pilotní šetření, kdy zjistila, že nejčastějším valenčním exponentem je bezpředložkový polyfunkční genitiv, a podrobné rozpracování této problematiky pak tvoří jádro práce. Ukazuje, že valenční genitivní doplnění saturují sémantické požadavky zkoumaných substantiv – tato substantiva jsou totiž bez nich sémanticky neúplná (autorka hovoří o „významové nesamostatnosti daného substantiva, která vyžaduje další specifikaci“). Ze sémantické touhy substantiv po doplňujícím kontextu vyvozuje autorka hlavní obecné kritérium pro rozdíl mezi valenčními a nevalenčními doplněními. Při zkoumání sémantiky se dále zabývá (a) různými sémantickými funkcemi genitivních doplnění a dále substantivy s jedním a více sémantickými typy genitivního doplnění, (b) několikanásobnou genitivní valencí se zajímavými příklady a podrobně pojatou (c) konkurencí genitivu a atributivního adjektiva.

Další rozsáhlou pasáží práce jsou valenční doplnění předložková. Autorka podrobně analyzuje nejfrekventovanější předložková valenční doplnění, třídíc jednotlivá relevantní substantiva a zařazujíc je do sémantických skupin podle předložek uvozujících valenčně saturující předložkové skupiny: předložky *do, k mezi, na, o, od, po, pro, proti, s, u, v, z, za* a další. Rovněž sdružuje do jemně rozčleněných skupin substantiva s jedním, dvěma či více předložkovými valenčními doplněními.

Dále jsou ve středu pozornosti doktorandky další prosté pády realizující valenci (instrumentál a dativ) a také valenční adverbialní doplnění, koordinovaná spojení, infinitiv a vedlejší věta. Stručně jsou pojednána substantiva s vysokou frekvencí výskytu a konstatován jejich roztržitý valenční profil, což je jeden z důvodů, proč si je autorka ne zvolila pro charakterizaci substantivní valence. Na konci práce autorka stručně pojednává o substantivech abstraktních a konkrétních z hlediska valence.

Mimo náležitou metodologii a nepovrchní analýzu jsou velkou předností práce podrobné soupisy substantiv s určitou vlastností a názorné přehledy a grafy (dokonce i koláčové!), takže si čtenář může věru rychle učinit dobrou představu a valenční povaze českých substantiv ve zvoleném frekvenčním pásmu. Výsledky a soupisy se dají využít k řadě věcí: např. k sémantickým a syntaktickým studiím, k automatickému morfologickému značkování textů a jejich (mělké) syntaktické analýze, ke konstrukci slovníkových hesel zvolených substantiv aj. Obecně lze říci, že autorka naznačila trend výzkumu valence substantiv v budoucnosti.

Dlužno podotknout, že situaci autorce komplikovala někdy chybná lemmatizace a morfologické značkování, které je v korpusu SYN2000 mnohem horší než v korpusu SYN2005.

Práce je psána pěkným slohem, je dobře čitelná a přehledná, bez překlepů a formálních chyb.

Konstatuji, že jsem s výsledky doktorandčina studia (ač trvalo dost dlouho) a s úrovní její disertační práce velmi spokojen. Doktorandka odvedla velký kus práce v oblasti valence v češtině a posunula výzkum v této oblasti dál. Zjevně prokázala své schopnosti vědecky pracovat, a to v nelehké oblasti, jakou valence bezesporu je.

Dáno v Praze dne 28. 3. 2008

doc. RNDr. Vladimír Petkevič, CSc.
školitel